

Eduskunnan Sivistysvaliokunnalle

06.09.2021

Asia: Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifilta pyydetty asiantuntijalausunto

U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

ja

E 62/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Viite: Asiantuntijapyyntö 17.8.2021

Tekoäly on Suomen ja Euroopan kilpailukyvyllä keskeinen teknologia, jolla on laaja ja kasvava vaikutus yli alojen. On odotettavissa, että tekoälyllä voidaan parantaa sekä taloudellista kilpailukykyä että ongelmanratkaisukykyä yhteiskunnan tulevaisuudelle kriittisissä asioissa, terveydenhuollosta kestävään kehitykseen. Kuten kaikkea teknologiaa, myös tekoälyä on mahdollista käyttää sekä hyödyksi että haitaksi, ja siksi sääntely on välttämätöntä. On tärkeää toteuttaa sääntely niin että sekä maksimoidaan hyödyt että minimoidaan riskit, ja puututaan kehitykseen vain silloin kun se on välttämätöntä ja minimoidaan sääntelystä itsestään syntyvä rasite, kuten esityksessä mainitaan.

Suomen kansallinen etu osaamiseen perustuvana yhteiskuntana on pitää puoliaan kansainvälisessä kilpailussa osaamisesta, joka on välttämätön edellytys tekoälyn hyödyntämiselle. Tässä pientä maata auttaa merkittävästi EU:n vetoapu toimivien sisämarkkinoiden synnyttämisessä ja tekoälyinvestointien ja politiikkojen koordinoinnissa. Ne eivät kuitenkaan riitä, vaan myös tarvitaan myös kansallisia tekoja joilla huolehditaan että Suomi on vähintään yhtä houkutteleva kuin muut Euroopan maat. Suomi on tekoälyalalla tällä hetkellä erinomaisissa asemissa sekä tutkimuksen että kaupallisten mahdollisuuksien suhteen, mikä tekee tästä tavoitteesta mahdollisen mutta asema ei säily kauaa kauaa ilman lisätekoja, muiden investoidessa enemmän.

Esitys on yleisesti ottaen hyvin motivoitu, tarpeellinen ja oikeansuuntainen.

Huomioita:

- Tekoälyala mahdollistaa radikaaleja mullistuksia, ja on tärkeää ettei ainoastaan keskitytä nykyisin vahvoihin aloihin, vaan lisäksi mahdollistetaan uusien syntyminen.
- Teknologian sääntelyn kannattaa olla teknologianeutraalia, jottei sivuvaikutuksena rajoiteta teknologian kehityksestä seuraavaa kilpailukykyä. Tämänhetkinen ehdotus ei ole teknologianeutraali päinvastaisista väitteistään huolimatta, koska sen liitteessä luetellaan ne tekoälymenetelmät, joita sääntely koskee. Sääntely siis rajoittaa

sivuvaikutuksena kyseisten teknologioiden kehitystä, ja kuitenkin sitä on erittäin helppoa kiertää toisennimisiä teknologioita kehittämällä.

- Sääntelyn keskittäminen korkeariskisiin käyttökohteisiin on hyvä ajatus, ja sääntelyn toteuttaminen tavoilla, jotka ovat teknologianeutraaleja.
- Samoin tiettyjen käyttökohteiden kieltäminen on tarpeellista, kuten valtioiden harjoittaman sosiaalisen pisteytyksen. Tässäkin kuitenkin kannattaisi kieltää koko käyttökohde teknologianeutraalisti, ei pelkästään sen toteuttaminen tekoälytekniikoilla.
- Kun käytännön toteutusta sääntelykehikolle luodaan, on tärkeää pitää mukana molemmat mainituista tavoitteista: sekä riskien hallinta että kehityksen mahdollisimman vähäinen rajoittaminen. Jos jälkimmäisessä ei onnistuta, EU antaa sääntelyn sivuvaikutuksena merkittävän kilpailuedun muille maille, joista erityisesti tekoälyalalla merkittävät USA ja Kiina eivät ole kuuluisia sääntelyinnokkuudestaan.
- On tärkeää toteuttaa sääntely Suomessa joustavalla tavalla, joka takaa riskien hallinnan lisäksi teknologisen kehityksen. Tämä lisää Suomen houkuttelevuutta sekä kipeästi tarvittaville tutkimus- ja tuotekehitysinvestoinneille että osaajille.
- Erittäin kannatettava on tavoite tehdä EU:sta paikka, jossa huippuosaaminen ulottuu laboratoriosta markkinoille. Tekoälyala poikkeaa monesta muusta alasta siten, että tutkimuksen huippuosaamisesta voi syntyä markkinoille ratkaisuja hyvinkin nopeasti, ja toisaalta taas luotettavat sovellukset voivat vaatia tutkimuksen huippuosaamista. Siksi on erityisen tärkeää sekä kansallisen että EU:n edun vuoksi huolehtia tutkimuksen korkeasta tasosta ja houkuttelevuudesta.
- Suomelle on tärkeää, että EU:n tekoälystrategia perustuu monenkeskisiin verkostoihin yksittäisten keskittymien asemasta, jolloin pienikin maa voi olla merkittävässä asemassa kuten Suomi tällä hetkellä jo on.
- Jo päätetyt RRF-tutkimusinvestoinnit eivät riitä Suomen kilpailukyvyyn ylläpitämiseksi tekoälyalalla, koska ne on Suomessa suunnattu muuhun kuin keskeisimpään kilpailutekijään eli osaamisen rakentamiseen ja houkutteluun korkeatasoisella tutkimuksella.
- Suomen tärkein valtti kilpailussa on korkealaatuinen osaaminen, mitä tekoälyssä tarvitaan jotta (1) osaamme kehittää tekoälymenetelmiä itse ja (2) saadaan asiantuntemus kasautumaan Suomeen ja osaamme soveltaa tekoälymenetelmiä sellaisella tavalla, joka tuo kilpailuetua, sen sijaan että ostamme asiantuntemusta USA:sta ja Kiinasta. Näin voimme sekä kehittää että soveltaa toimivia menetelmiä itse, sen sijaan että vain seuraamme mitä muut tekevät – maallemme ei synny kilpailuetua siitä, että teemme samaa kuin muut. Tässä korkealaatuinen yliopistotutkimus, yhdessä yritysten ja yhteiskunnallisten toimijoiden kanssa, on välttämätöntä.

Yhteenvetona 1. Sääntely on välttämätöntä mutta teknologianeutraali sääntely minimoisi sääntelyn haitat. 2. EU:sta paikka, jossa huippuosaaminen ulottuu laboratoriosta markkinoille. 3. Hyötyjen saamiseksi pitää kansallisesti huolehtia tutkimuksen korkeasta tasosta ja houkuttelevuudesta.

Manchesterissa 6.9.2021

Samuel Kaski

Professori, Aalto-yliopisto

Johtaja, Suomen tekoälykeskus FCAI

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf